DOI: 10.69594/hit.2026.2.3
Published Online: 2026-10-31
Published Print: 2026-10-31

Lányi Gábor[1]

„Jézus megáll a családok küszöbén…” A család ábrázolása Muraközy Gyula rádiós prédikációiban

Abstract

“Jesus stands at the threshold of families…” The portrayal of the family in Gyula Muraközy’s radio sermons

A total of 109 radio sermons delivered by Gyula Muraközy, a Reformed pastor in Budapest between 1932 and October 1944, have survived. These sermons frequently addressed themes such as family life, the home, relationships between parents and between parents and their children, and making a living. Our current research highlights and examines five of these sermons in greater detail.

In summary, Gyula Muraközy’s radio sermons on the family demonstrate his belief in the importance of the family in a healthy human life. In his sermons, he addresses acute social issues and crises related to family life, such as rising divorce rates, domestic violence, livelihood issues (particularly the financial difficulties faced by young families and those with many children), abortion, and the trend towards having only one child. He does not shy away from criticising the existing political order on more than one occasion, setting the task of holding lawmakers and government leaders accountable and motivating them to the Church.

While it is clear that Muraközy did not see the solution as being found in human methods alone, his sermons invariably conclude that the solution to family crises lies in placing individual and communal life under the rule of Christ. In this way, the laws of God’s kingdom begin to reign within the family and among its members, and their daily lives are defined by love, forgiveness, patience, acceptance, selflessness, self-sacrifice and trust.

1 Lányi Gábor (PhD, Dr. habil.), református teológus-lelkipásztor, egyháztörténész, a Károli Gáspár Református Egyetem Hittudományi Kar Egyháztörténeti Tanszékének egyetemi docense. Kutatási területe: 20. századi magyar református egyháztörténet, református külkapcsolatok, egyház és állam kapcsolata a 20. században. *lanyi.gabor@kre.hu*

Although Muraközy's linguistic devices, images and illustrations are outdated, his sermons are still relevant today. They provide valuable, actionable lessons for modern pastors and congregants seeking answers to the challenges of family life. His sermons are timeless thanks to his insight and awareness of social and political issues affecting people. They are also notable for his openness and courage in addressing these issues from the pulpit, his method of examining contemporary phenomena by drawing parallels with biblical characters, stories and behaviours, the logical structure of his sermons, his effective and purposeful reasoning, his Scripture-based, mission-oriented evangelical theology and his emphasis on the eternal and the one true solution.

Keywords: Gyula Muraközy (1892–1961), Family, History of the Reformed Church in Hungary, Radio Sermons, Family Crises

Bevezetés

Muraközy Gyula rádiós prédikációi a Kálvin téri gyülekezet által kiadott prédikációgyűjteményben maradtak fent az utókor számára.[2] A gyűjtemény alapján 1932 és 1944 októbere között, tehát 12 évet átölelve, Muraközy Gyula 109 rádiós prédikációt mondott el, ami azt jelenti, hogy Ravasz László püspök után a legtöbbet. Nagyon gyakran fordult elő prédikációiban a családi élet, az otthon, a szülők egymással és gyermekeikkel való viszonya, a megélhetés témája,[3] ugyanakkor a 109 prédikáció közül jelenlegi kutatásunkba ötöt emeltem ki és vizsgáltam meg részletesebben, amelyek nem csupán említésszerűen, hanem konkrétabban

2 A Budapest-Kálvin téri Református Egyházközség kis füzetekben egyenként jelentette meg a rádiós prédikációkat 1932 és 1944 között, amelyek kötetekbe kötve találhatóak meg a Dunamelléki Református Egyházkerület Ráday Gyűjteményében az alábbi jelzetek alatt (1-4430, 1-4431, 1-4432, 1-4791, 1-4792, 1-4793). Jelen tanulmányban a füzetek sorszámával, a prédikáció címével és elhangzási dátumával hivatkozunk a prédikációkra.

3 Pl. A gazdasági világválság utáni megélhetési nehézségek (47. Honnan tudod, hogy Jézus él?, 1934. április 8. 6.; 73. Szabadság, egyenlőség, testvériség! 1935. március 15.; 34.; 156. Levélnél egyebet semmit sem talála, 1938. március 20. 7.); lakhatási problémák (47. Honnan tudod, hogy Jézus él?, 1934. április 8. 6.; 75. A virágvasárnapi gyermekek, 1935. április 14. 48.; 78. Hol van Jézus? 1935. április 28. 70., 98. „Én vagyok a vég", 1936. január 1. 29.; 302. A gyermek, a karácsonyi követ, 1942. december 13. 5.); munkanélküliség (62. Az együttszenvedés csodája, 1934. november 4. 4.; 73. Szabadság, egyenlőség, testvériség! 1935. március 15. 33–34.); alkoholizmus (78. Hol van Jézus? 1935. április 28. 73., 88. Egyszerűbb és teljesebb élet, 1935. szeptember 1. 151.; 102. Utazás a holdba, nincs évszám. 62.; 119. Jézus olimpiásza, 1936. augusztus 16. 201.); válás (75. A virágvasárnapi gyermekek, 1935. április 14. 46.; 289. Az egyház Korinthusban, 1942. június 14. 1.); abortusz (112. Ki a hős? 1936. május 24. 159.); egykézés (73. Szabadság, egyenlőség, testvériség! 1935. március 15. 32.; 98. „Én vagyok a vég", 1936. január 1. 29.; 160. Apám, anyám és én, 1938. május 8. 3.), terhesgondozás hiányosságai (156. Levélnél egyebet semmit sem talála, 1938. március 20. 7.); kivándorlás (88. Egyszerűbb és teljesebb élet, 1935. szeptember 1. 153.; 197. Üzenet Babilonból, 1939. augusztus 6. 3.

a család témaköréhez kapcsolódnak. Ezek közül kettő anyák napján elmondott igehirdetés,[4] amelyekben Muraközy nemcsak az édesanyákról, hanem az ünnep kapcsán a teljes családi életről fogalmaz meg a Szentíráson alapuló megállapításokat. Egy közülük virágvasárnapi,[5] míg a maradék kettő nem kiemelt ünnep kapcsán elmondott igehirdetés, ám éppen ez a kettő, a „Jézus és a család"[6] és az „Egy család Kr. u. 30-ban"[7] fókuszál a legszorosabban a családi életre. A továbbiakban a prédikációkat elhangzásuk kronologikus sorrendjében mutatom be és elemzem, előtte azonban vázlatosan ismertetem Muraközy Gyula életét, szolgálatának, illetve rádiós prédikációinak jellegzetes vonásait.

Muraközy Gyula élete és szolgálata

Muraközy Gyula 1892-ben született Budapesten, ahol később gimnáziumi és teológiai tanulmányait is végezte. Teológus évei alatt elkötelezett hívévé vált a belmissziónak, a református egyház személyes megtérésekből eredő belső lelki megújulásának és az ebből fakadó aktív és széles körű társadalmi szerepvállalásnak. Látókörét franciaországi és amerikai tanulmányutak szélesítették.[8] Az első világháború alatt a budapesti Kálvin téren volt segédlelkész, majd 26 évesen a *Kecskeméti Református Egyházközség* hívta meg őt lelkipásztorának. Már kecskeméti szolgálatát is jellemezte a szociális téren megnyilvánuló aktivizmusa: közreműködött a tanítónőképző és a Madas-árvaház építésében, ifjúsági szervezeteket koordinált és diakonisszákat foglalkoztatott a tanyavilágban élők felzárkóztatása és elesettjeinek segítése céljából.[9] Ezen túl a kecskeméti *Reformátusok Lapja* hetilap szinte minden számába írt vallásos témájú cikkeket, verseket, amelyek a lelkészi szolgálatán túl is emelték népszerűségét a hívek körében, és a református sajtóban is növelték jártasságát.[10]

1932-ben a Budapest-Kálvin téri gyülekezet hívta meg másodlelkészének, ahol irányítása alatt új missziói munkaágak szerveződtek, például az ifjúság és a gyermekek körében. Házi istentiszteleteket kezdeményezett, gyülekezeti lapot alapított. Tovább folytatta szociális segítő tevékenységét, bekapcsolódtak a *Sáfár Szövetség* tevékenységébe, amely a Kálvin téren 150–200 fő szerény, de rendszeres adományából tevékenykedett, míg az önkéntesekből álló *Thábita* Kör a gyüleke-

4 140. Apám, anyám és én, 1938. május 8.; 318. Kik vagyunk mi: szülők?, 1943. május 9.
5 75. Virágvasárnapi gyermekek, 1935. április 14.
6 39. Jézus és a család 1934. január 21.
7 103. Egy család Kr. u. 30-ban, 1936. február 16.
8 Kovács Bálint: Száz éve született Muraközy Gyula (1892–1961), *Confessio* 16(1992/3.), 50–58, 52.
9 Kiss Réka: Társadalmi kérdések – egyházi válaszok: Muraközy Gyula lelkipásztori tevékenysége, in: Kósa László (szerk.): *Reformátusok Budapesten 1*., Budapest, Argumentum, 2006, 591–600, 591–592.
10 Rigó Róbert: A Soli Deo Gloria Református Diákszövetség Kecskeméten. *Studia Universitatis Babeș-Bolyai, Theologia Reformata Transylvanica,* 67/1 (2022.), 259–296. DOI: 10.24193/subbtref.67.1.15.

zet két diakonisszájának karitatív szolgálatát, a *Márta-* és *Bethlen Kata-kör*ök a cselédeket segítették, sőt állást kereső cselédlányok számára átmeneti szálláshelyet biztosítottak a Kálvin tér 8. szám alatt. A gyülekezet Ravasz László irányításával, a fővárosi szervekkel együttműködve három, majd négy szeretetotthont tartott fent idősek részére, Balatonszemesen üdülőt vásároltak a szegény gyermekek nyaraltatására, 1934-ben a diakonisszák 451 szegény családot gondoztak, és az ún. szegénynapokon még több főt, mintegy 2000 embert értek el segélyeikkel, egy év alatt 28 mázsa ételt és 2,5 mázsa ruhát osztva szét.[11]

Muraközy fontos szerepet játszott a református egyházi sajtó megteremtésében is. 1929-től a belmissziói irányultságú *Református Figyelő*nek, majd annak a konfesszionalista *Kálvinista Szemlé*vel való összeolvadása után (1934) a református egyház első hivatalos lapjának, a *Református Élet*nek lett a felelős szerkesztője.[12] A 35 ezer példányban megjelenő hetilap a korszak társadalmi problémáira választ kereső református értelmiség egyik fontos szócsövévé és fórumává vált, helyet adva a radikálisabb társadalmi reformtörekvések (pl. a földreform terén) hangoztatásának is, hasonlóképpen a szintén Muraközy által évente megszervezett *Magyar Élet-konferenciákhoz*.[13]

Muraközy kiemelt fontosságot tulajdonított a városi munkássággal való foglalkozásnak, aminek eredményeképpen 1938-ban megszervezte az *Evangéliumi Munkásszövetség*et (később *Magyar Református Munkásszövetség*).[14] Muraközy – és persze az ebben mögötte álló Ravasz-egyházkormányzat – célja az volt, hogy a munkásságnak a kommunista, szociáldemokrata és nemzeti szocialista megoldási javaslatok helyébe evangéliumi programot adjon, követve ebben persze az ekkor már színre lépő katolikus szociális mozgalmak példáját is.[15]

Muraközy 1942–1946 között a *Református Egyetemes Konvent* missziói előadója volt, és ő szerkesztette a Konvent *Belmissziói Útmutatójá*t is. 1942 októberében az ő elnökletével alakult meg a *Jó Pásztor Bizottság,* amelynek eredeti célja a zsidóból reformátussá lett egyháztagok szociális és lelkigondozása volt, de amely a német megszállástól kezdve a református zsidómentés központi intézményeként funkcionált.[16] Muraközy szintén része volt a németellenes ellenállás református kapcsolati hálójának.

11 Uo., 594.

12 Abloncz Balázs: A Református Élet hetilap és a budapesti reformátusság (1934–1944), in: Kósa László (szerk.): Reformátusok Budapesten 2., Budapest, Argumentum, 2006, 1211–1229, 1212.

13 Kovács: *Száz éve,* 55.; Kiss: *Társadalmi kérdések,* 595.

14 Kiss Réka: Egy fejezet a református egyház szociális programjának alakulásából – a Magyar Evangéliumi Munkásszövetség (1938–1947), *Protestáns Szemle* 10(2001/4.), 207–238.

15 Programadó jelentőségű Ravasz László püspöknek a MÁV gépgyárban 1921. december 18-án elmondott beszéde. Nyomtatásban: Ravasz László: *Szocializmus evangéliuma és az evangélium szocializmusa*. Tisztviselőtelepi Református Misszió, Budapest, 1922.

16 Bereczky Albert: *A magyar protestantizmus a zsidóüldözés ellen*, Református Traktátus Vállalat, Budapest, 1945.; Komoly Ottó naplója 1944, in: Majsai Tamás – Schmidt Mária (szerk.): Ráday Gyűjtemény Évkönyve 3., Budapest, 1984, 238.

1945 után Muraközy Ravasz híve maradt, és komoly kritikákat fogalmazott meg a Bereczky Albert és Békefi Benő nevével fémjelzett belső egyházi ellenzékkel kapcsolatosan.[17] 1946 novemberétől a dunamelléki kerület lelkészi főjegyzője – „püspökhelyettese" – lett, Ravasz László először őt jelölte meg mint utódját a dunamelléki püspöki tisztségben.[18]

Ez azonban a pártállami érdekek miatt nem történhetett meg. Muraközy 1949-ben lemondott főjegyzői tisztéről,[19] valamint az Élet és Jövő református egyházi hetilap főszerkesztőségéről. 1952-ben a belügyi szervek együttműködésre kényszerítették. Miután egy évre rá új lelkésztársa a Kálvin téren maga Bereczky Albert püspök lett, amint erre lehetőség adódott, nyugdíjba küldték (1955).

Nyugdíjazása miatt az 1956-os események alatt végig háttérben maradt, a református *Megújulási Mozgalom* tevékenységéből is kimaradt. A kiépülő Kádár-rendszer társadalmi elfogadottságának megerősítéséhez szükségessé vált az olyan népszerű és hiteles, a forradalomban és a megújulási mozgalomban nem „kompromittálódott" egyházi személyek előtérbe helyezése, amilyen ő. Ezért válhatott lehetségessé, hogy a Kálvin téri gyülekezet 1957 tavaszán újra lelkipásztorának hívta meg, emellett pedig több közegyházi szerepkört is kaphatott (*Konventi Iroda* vezetése, az Ökumenikus Tanács főtitkársága, a *Református Egyház* szerkesztőségének elnöksége). Életének utolsó szakasza sok dilemmatikus kérdést vet fel.[20] Muraközy Gyula 1961. augusztus 31-én halt meg Budapesten.

Muraközy Gyula rádióban elhangzott prédikációi

Muraközy Gyulának tehát az 1932 és 1944 közötti 12 évből 109 rádiós prédikációja maradt fenn, Ravasz László után a legtöbb. Prédikációi a legtöbb esetben az elmondás időpontjához közel eső egyházi ünnephez kapcsolódtak (Virágvasárnap, Húsvét, Áldozócsütörtök, Pünkösd, Advent, Karácsony, Óév, Újév), de a nemzeti ünnepekre (március 15. és október 6.), illetve kiemelt nemzeti eseményekhez (pl. Erdély visszatérése) és egyéb jeles alkalmakhoz (pl. anyák napja, iskolakezdés szeptemberben, diakonisszaszentelés, amerikai magyar reformátusok vasárnapja, külmissziói alkalom) is kapcsolódott nem egyszer teljes prédikáció. Majdnem mindegyik prédikációjában találkozunk azzal, hogy egy-egy jól elhelyezett megjegyzéssel, utalással reflektált a különböző társadalmi, politikai ügyekre,

17 Muraközy Gyula: Zsinat előtt, *Élet és Jövő* 14(1947/8.).

18 Ravasz László: *Emlékezéseim*. MRE Zsinati Sajtóosztály, Budapest, 1992, 334.

19 Muraközy Gyula rokona, Révész László emlékirata szerint a püspökhelyettest az Államvédelmi Hatóság emberei a testvére, Muraközy Dezső – aki harcolt a Tanácsköztársaság ellen – lebuktatásával és kivégzésével zsarolta és kényszerítette lemondásra. Kádár Annamária (szerk.): Forrásaink a reformációról. Dokumentumok az MNL Bács-Kiskun Megyei Levéltárából. MNL, Budapest, 2018, 97.

20 Pap László: *Tíz év és ami utána következett 1945–1963*. Európai Protestáns Magyar Szabadegyetem, Bern, 1992, 149.

jelenségekre és aktualitásokra. Akár azt is mondhatnánk, alig maradt olyan közéleti téma, amit ne említett volna meg, és ne vont volna Isten igéjének a mércéje alá.

Igehirdetésének stílusa a mai fül számára pátoszos, bonyolult és dagályos, de akár még kortárs, népszerű prédikátortársaival összehasonlítva is fennáll ez a megállapítás. Megértését segítette, hogy prédikációinak elvont tartalmait a hétköznapi életből vett példákkal, személyes élményein alapuló történetekkel tette kézzel foghatóbbá, alkalmazhatóvá hallgatósága számára.[21]

Muraközy prédikációiban kulcsszerepet játszottak a társadalmi problémák, elsősorban a szociális kérdés, amely nála elsősorban úgy jelentkezett, mint szegénység és gazdagság kérdése. Ő egyikben sem a bűnt, hanem Isten rendelését látta, és inkább azt emelte ki, hogyan éli meg az ember a szegénységét vagy gazdagságát: ha gazdag, akkor Isten szerint és felebarátai javára használja-e a javait, ha szegény, akkor tud-e tűrni, elfogadni, alázatosan várni Isten megsegítő kegyelmét?[22]

Muraközy Gyula rádiós prédikációi a családról

Jézus és a család (1934. január 21.) – „enyém a család és akkor enyém a holnap"

A prédikációnak három alapigéje is van,[23] de a háromból főképpen az elsőre koncentrál, arra a történetre, amikor József halála után hozzátartozói visszahívják az ekkor már küldetését végző Jézust, hogy mint elsőszülött fiú térjen vissza családja körébe, és családfőként gondoskodjon róla. Jézus a következő válasszal utasítja el a kérést: „De ő így válaszolt nekik: Ki az én anyám, és kik az én testvéreim? És végignézve a körülötte ülőkön, így szólt: Íme, az én anyám és az én testvéreim. Mert aki Isten akaratát cselekszi, az az én testvérem és az én anyám."[24]

Az igehirdetés fő kérdése, amelyet a korszak képekben gazdag retorikáját használó Muraközy az „ácsmester" Jézusnak tesz fel, azt, hogy „miért törnek ösz-

21 Ennek szemléletes példája: diakonissza szolgálata a zsinati főgondnok halálos ágyánál, aki rácsodálkozik arra, hogy ő kicsoda (19. A diakonissza, 1933. május 21. 6.); beszélgetés véletlen kihallgatása a vonaton (49. Az írás csodája, 1934. május 6. 1.); öngyilkossági kísérletet elkövető asszony rendőrségi híre (62. Az együttszenvedés csodája, 1934. november 4. 3.); bűnbánó parasztember története (70. Miért igaz a vallásom? 1935. február 3. 5.); munkát kérő munkás jön be Muraközyhez a parókiára (73. Szabadság, egyenlőség, testvériség! 1935. március 15. 33.), Muraközy sétálgat egy faluban és szembesül a falusi élet árnyoldalaival (78. Hol van Jézus? 1935. április 28. 70–71.), Muraközy focizó fiúkat lát, akik meghallják a rádióban, hogy magyar aranyérem született az olimpián (119. Jézus olimpiásza, 1936. augusztus 16. 197.); emberek villamos helyett gyalog járnak, hogy többet adakozhassanak (247. Krisztus böjtöt hirdet, 1941. március 16. 6.); ideges gyerek az orvosnál (274. Jézus meghasonlást támaszt, 1942. január 4. 3–4.); kisgyerekek „nem"-korszaka saját családi tapasztalatából (274. Jézus meghasonlást támaszt, 1942. január 4. 5.).

22 Lásd pl. 52. A gazdagok, a szegények és Jézus, 1934. június 17.; 92. A látható Jézus, 1935. november 3.

23 Mk 3,21; 31–35; Mk 6,1–6; ApCsel 1,14.

24 Mk 3,33–35.

sze a modern család tartó gerendái és mit kell építeni helyettük?"[25] Muraközy nagyon gyakran utalt prédikációiban közismert, a nyilvánosságot foglalkoztató közelmúltbeli eseményekre, társadalmi kérdésekre, jelenségekre. A bevezetőben is megsejthetünk egy ilyen konkrét, nagy figyelmet kapó és sokakat foglalkoztató esetet, vagy akár többet is, amikor arról beszél, hogy családi otthonok „korhadt oszlopát" egy helyen gyilkos gyermek, máshol gyilkos szülő „rázta meg" és hogy „bölcs szakértők vizsgálják meg a romokat, hol volt az építési hiba?"[26] A korszak sajtója több családon belüli sajnálatos gyilkosságról tudósított csak ebben a szűkebb időszakban is, nem azonosítható be, Muraközy pontosan melyikre is utalt közülük, de talán ő sem találta szükségesnek, hogy konkrétabban és ne általánosságban szóljon a családi élet legakutabb válságtünetéről, a családon belüli erőszakról.

Muraközy a válaszadást először Jézus meg nem értettségével kezdi, mégpedig, hogy Jézus anyjának és testvéreinek is időre volt szüksége, hogy Jézusban ne a gyermeket és játszótársat, hanem az Isten küldöttjét lássák meg. Ezen rész fő üzenete, hogy Jézus számára nem voltak ismeretlenek a családban zajló viták, konfliktusok. József halála után, amit Muraközy ezek szerint Jézus nyilvános szolgálatának kezdete elé helyez, „Jézus első elrejtett szolgálata" mint elsőszülött fiúnak, földi családjáról és özvegy édesanyjáról való gondoskodás volt: „életfája első lombjával egy árva családi házat kellett védelmeznie."[27] Ebből kiindulva Muraközy azzal húzza alá az egészséges családi élet fontosságát, hogy a később az isteni küldetését végző Jézus is a család mintájára alapítja meg az Isten akaratát követők közösségét, a keresztyén gyülekezetet: „egy nagy család alapítójaként járt a földön, amelynek Isten az atyja. Isten kimondhatatlan káprázatos valóságát csak ezen emberi kép színes üvegdarabján át tudta megmutatni az emberi szemek számára, hogy Isten Atya."[28] E jézusi keret által a család a keresztyén ember számára „indulás és érkezés". Az ember földi családban indul, majd mennyei családba, gyülekezetbe, egyházba, az Istennel való kapcsolatba kell érkeznie, és ez a kettő szorosan össze is függ egymással: az indulás, a földi család a „szentség iskolája" Muraközy számára. A gyermek nemcsak a hit tartalmi elemeit sajátítja ott el, hanem érzelmi, erkölcsi formálódásának is ez az elsődleges színtere: „családi otthon és a templom csak akkor saját maga, ha egyúttal a másik is. A templom népe egy nagy család és a család kicsi serege egy parányi gyülekezet."[29] Ehhez kapcsolódóan Muraközy kitágítja a fókuszt, és azzal zárja ezt a részt, hogy a nemzeti, társadalmi megújulás, a „nép megmentése" is ezen a legalapvetőbb szinten, a család szintjén kell megkezdődjön: „ezt a kicsi hajlékot betöltöm az én sugárzó békességemmel, enyém a család és akkor enyém a holnap."[30]

25 39. Jézus és a család (1934. január 21.), 2.
26 Ua.
27 Uo., 3.
28 Uo., 4.
29 Ua.
30 Uo., 5.

A családi élet, a szülők, gyermekek, unokák egymással való viszonya mindemellett annak a tükre is, hogy a szülők fontosnak tartják-e és ápolják-e az Istennel való kapcsolatukat, megélik-e és gyakorolják-e hitüket? „… a családi otthon maga is nagy ítélet. Az egész életünk a mieinkben, a hitvesünkben, gyermekeinkben ítéltetik meg. / Isten a hitünket a családunkon, a gyermekeinken méri meg és mutatja meg másoknak."[31] A családi élet a családtagok hitének a tükre.

Végül arról szól Muraközy, hogy Jézus útja a családhoz ma is az, ahogyan egy ponton az ő vér szerinti rokonai is felismerték benne Isten Fiát, a Messiást, úgy a mai családtagok közül is meglássa benne – először akár csak egyvalaki is – a Megváltót, aki révén aztán a többiek is hitre juthatnak: „Néha egy bibliás asszony, néha egy vasárnapi iskolás gyerek, néha egy boldogan megrendült férfilélek az ajtó, amelyen át Krisztus belép."[32]

A hívő családi élet fontos elemeként Muraközy a közös családi imádkozást jelöli meg, és arról is szól, hogyan formálja át a család hétköznapi életét az Istenhez tartozás megélése, ami segít a nehézségek elviselésében, türelmesebbé tesz, megtanít meglátni a másikban a jót, közös teherhordozásra nevel, sőt a meghalt szerettek kapcsán is vigasztalást, megbékélést ad: „Egy kunyhó törött ablakán át is megmutatja az örökkévalóságot."[33] Illetve visszautalva a bevezetőben említett családon belüli gyilkosságokra, kiemeli: „Azok a gyermekek, akiknek mennyei kenyeret adtál, nem fognak soha gyilkos tőrt emelni reád."[34] Zárásul Muraközy a családi élet Krisztus uralma alá helyezésében látja meg az egész magyar társadalom gyógyulásának lehetőségét is: „Egy-egy ilyen család egy kis gyülekezet. Ez a ház maga templom. Gondoljátok el, ha százezer ilyen templom volna a magyar földön, ha száz és százezer kicsi gyülekezetben égrecsapó lánggal égnének boldog szívek, milyen pirkadás, milyen hajnal lenne ebből!"[35]

Virágvasárnapi gyerekek (1935. április 14.) – „a családnak az egyetlen megoldása, hogy templom legyen"

Muraközy következő, közelebbről a családi élettel foglalkozó rádiós igehirdetése egy 1935 virágvasárnapján elmondott prédikáció, amely Jézus Jeruzsálembe való bevonulásának Máté evangéliumában megírt változatából, a virágvasárnapi események végét veszi alapigéül: „Amikor pedig a főpapok és az írástudók látták a csodákat, amelyeket tett, és a gyermekeket, akik a templomban ezt kiáltozták: Hozsánna Dávid Fiának! – haragra lobbantak, és így szóltak hozzá: Hallod, mit mondanak ezek? Jézus pedig így válaszolt nekik: Hallom. Sohasem olvastátok: »Gyermekek és csecsemők szája által szereztél dicséretet?«"[36]

31 Uo., 7.
32 Ua.
33 Ua.
34 Ua.
35 Uo. 8.
36 Mt 21,14–16.

Az igehirdetés kezdő felütése, hogy Muraközy felhívja a figyelmet a válások számának közelmúltbeli jelentős növekedésére:[37] „a nemzet aggódó pásztorai a válóperek óriási iratcsomóit olvasgatva, lángragyúlt arccal hirdetik: roskadozik a magyar családi otthon."[38] A probléma orvoslását többen abban látják, hogy a válást jogilag kellene megnehezíteni, vagy egyenesen megtiltani. Muraközy ehelyett arra hívja fel a figyelmet, hogy a válás nem maga a betegség, hanem pusztán annak a tünete, hogy a családi élet beteg. Utalást tesz arra, hogy a családnak sok egyéb funkciója is van, de amiről bővebben kíván szólni, az a gyermeknevelés. A válások egyik okaként a gyerekvállalás és gyereknevelés nehézségeire irányítja rá a figyelmet. Az első nehézség az maga a megházasodás és az új közös élet elkezdésének külsődleges nehézségei, a „fészekrakás". Szemléletes képpel élve az első világháború csatatereinek helyén ültetett erdőkre utal, amelyekbe jó ideig nem költöztek vissza a madarak: „Nem az az első kérdés, hogyan ne váljanak el, az a nagy kérdés, hogyan rakhassanak fészket a nyomorúságnak és a szegénységnek ebben az erdőségében."[39] A világgazdasági válságot követően 30–35 éves férfiak panaszolják, hogy nincsenek meg az anyagi lehetőségeik a családalapításra, arra, hogy a fiatal párnak saját otthona lehessen. Ha van is, az is sokszor alkalmatlan arra, hogy a fiatal pár ott gyermeket vállalhasson: „pincelakás, vagy padlásszoba, vagy sötét, nedves konyha. Nem tud itt az életünk a szegénységünk miatt gyümölcsöt hozni."

Muraközy ezután olyan tabudöntögető és eszméltető kijelentést tesz, amelyre bizonyosan felkapták a fejüket a korszak rádióhallgatói: „Aztán az egész magyar társadalom valójában nem szereti a gyermeket."[40] Megállapítását azzal illusztrálja, hogy az állás- és albérlethirdetésekben főleg gyermekteleneket keresnek, illetve, hogy a forgalmi és fogyasztási adó is jobban sújtja a sokgyermekes családokat mint a gyermekteleneket. „A sokgyermekes szülő hajol meg legjobban az élet gondjai alatt. Ki látja ezt meg? Mikor az alma termőben van és piros almák, mint gyönyörű piros harangok csengetnek rajta, akkor alátámasztják az ágakat, mert összetörne a fa édes terhe alatt, mert drága ajándékot készít a holnapra."[41]

A megoldáshoz nemcsak az kell, hogy a magyar társadalom ne egy Heródes legyen, aki az élet városából „kiirtja a gyermeket" hanem, hogy a jövő nemzedéket úgy neveljék, Isten ajándékát láthassa meg a gyermekekben. De általánosságban szólva is Muraközy a jövő zálogaként azt látja, hogy a jövő nemzedék „Krisztust kiáltsa fejedelmének". Arra is felhívja a figyelmet, hogy nem az a fontos, hogy sok gyerek legyen, hanem hogy a gyerekek „virágvasárnapi gyermekek" legyenek. Több helyen is szó esik arról a prédikációban, amit Muraközy így mond egy helyen: „Sokat vétkeztünk emberek ellen, sokat hitvestársunk ellen, de a legnagyobb

37 Sajnos a KSH nem őrzött meg válási adatot 1920-ból. 1910-hez képest valóban megduplázódott Magyarországon a válások száma 1930-ra. https://www.ksh.hu/stadat_files/nep/hu/nep0015.html

38 75. Virágvasárnapi gyerekek (1935. április 14.), 46.

39 Uo., 48.

40 Ua.

41 Uo., 49.

vétek a gyermek ellen való vétek."[42] E kapcsán szól Muraközy a követelődző, számonkérő nevelés kárairól, illetve arról, hogy hogyan öröklődik át egyik generáció szomorúsága, szorongása, kétségeskedése a másikba: „Ne ültessétek el a gyermeklelket homályba, hűvös árnyékba, a magatok szomorúságába, kételkedésébe. Elhervad ott az élete."[43] A gyermekek tudatában vannak az őket körülvevő felnőtt világ képmutatásainak és visszáságainak, mégis ott van bennük a lehetőség, hogy ezek között, ezek ellenére is rezonáljanak arra a tisztaságra és szentségre, amely Jézusban nyilvánul meg. „A magyar családnak az a nagy kérdése, hogy a mi otthonunkban, a te otthonodban meglátja-e a te fiad és a te leányod Krisztust? […] a családnak az egyetlen megoldása, hogy templom legyen, megtisztított virágvasárnapi templom, amelyikbe bevonul az Úr […] Csak úgy láthatja meg a fiam és leányom, ha én is látom és te is. Olyan magyar társadalom kell, amelyik Őt mutatja meg a gyermekeinek. […] Amelyik nemzet gyermekei Őt dicsőítik, annak a nemzetnek boldog családjai vannak, annak a nemzetnek jövendője van."[44] Muraközy végkövetkeztetése, hogy annak az érdekében, hogy a gyermekek „virágvasárnapi gyermekek", Istent életükbe fogadó és az Istenre találás öröme által őt dicsőítő emberek legyenek, a felnőtteknek „virágvasárnapi szülőknek" kell lenni.

Egy család Krisztus után 30-ban (1936. február 16.) – „Jézus megáll a családok küszöbén"

„Valamilyen korban egy családot megismerni azt jelenti, annak a társadalomnak a jövendőjébe nézni, amelyiknek vezetője ez a család. Hogy milyen lesz holnap a világ, azt akkor tudod meg, ha megismered, milyenek ma az apák, az anyák és a gyermekek" – hangzik Muraközynek a családdal kapcsolatos prédikációi közül a legkifejezőbbnek, az „Egy család Krisztus után 30-ban" címűnek a bevezetőjében. Az igehirdetés a „Salome táncaként" ismert történetet veszi alapjául.[45] Miután bevezetőjében röviden ismerteti a bibliai történet szereplőinek előtörténetét és jellemét, először Heródes Antipasra fókuszál, mint apára. Kiemeli, hogy Márk evangélista beszámolója szerint Heródes bár felesége hatására bebörtönöztette a kapcsolatukat (Heródiás korábban férje testvérének volt a felesége) kritizáló Keresztelő Jánost, de máskülönben szívesen hallgatta tanításait. Muraközy Heródest gyenge embernek tartja, aki nem tudott szembeszállni valaki másnak, ebben a helyzetben a feleségének rosszakaratával, aki „táncoló mostohalányát mámoros szemekkel méregeti"[46] és könnyelmű ígéreteket tesz. „Az olyan családnak, amelyiknek ilyen feje van, a pusztulásba kell belehullania. Ez a társadalom, amelyet ilyen férfi vezet, a halál útján jár."[47]

42 Uo., 51.
43 Ua.
44 Uo., 50.
45 Lekciója: Mk 6,14–29; textusa: Ef 5,33; 6,1 Salome nevét nem említi a Szentírás sem a történet márki, sem mátéi változatában (14,6–11), hanem Biblián kívüli forrásokból ismerjük.
46 103. Egy család Krisztus után 30-ban (1936. február 16.), 71.
47 Uo., 72.

Az, hogy ez utóbbi megjegyzésével Muraközy esetleg a második feleségének halála után az első, tőle korábban elvált feleségével újraházasodó, és emiatt egyházi körökben kritikával illetett Gömbös Gyula hivatalban lévő miniszterelnökre gondolt-e, sajnos nem több, mint feltételezés.

Mindenesetre Muraközy elsődleges fókusza ebben a családról szóló prédikációjában az apa. Aláhúzza, hogy az igehirdetésekben többször esik szó az édesanyákról pedig „a család útját a férj és apa mutatja meg".[48] Heródessel Jézus nevelőapjának, Józsefnek a példáját állítja szembe, akinek gondoskodása, felelősségvállalása, szeretetteljessége kapcsán bátran használhatta Jézus azt a képet, hogy úgy kell az embernek szeretnie Istent, mint ahogy a gyermek szereti az apját. Muraközy képes beszéde szerint a családban az apának nem a „habzó serleg"-et, hanem a Szentírást kell magasba emelnie.

Az apa után az anyát, Heródiást veszi górcső alá. Szerinte egy korszak lelkülete az asszonyok lelki vonásaiban ragadható meg. Heródiás nem volt ellensége a bűneit elfedező hivatalos vallásosságnak, de a „puszta prédikátora, …, akit nem vett körül kábító szertartás, aki az Isten beszédét mondta, lerántotta lelkéről a hazugság fátyolát".[49] Heródiás legfőbb bűne Muraközy szerint az volt, hogy a „lelkiismeretet akarta megölni", azért akarta Keresztelő János halálát, mert annak léte is ébren tartja Heródes lelkiismeret-furdalását, hogy nem lett volna szabad őt testvérétől elszeretnie. Muraközy szerint a nők, anyák és feleségek inkább hajlamosak arra, hogy az ő közvetítésükkel érkezzen be a családba a „tisztább világok üzenete", éppen ezért különösen is tragikus, ha éppen ők lesznek azok, akik önzésük, bűneik, hatalomvágyuk miatt ártalmas tényezőként vannak jelen. „Amit a férfi elront, még a nő helyre tudja hozni, de amit az asszony ront el a világon, annak kijavítására nincs hatalma a férfiléleknek."[50] Míg Heródessel Józsefet, addig Heródiással Máriát állítja ellentétpárba Muraközy: „Amíg nem Heródiások állnak a férfiak mellett, hanem Máriák, addig van reménysége ennek a világnak, hogy elérkezik a kereszten át a húsvét ünnepéhez."[51]

A szülők után Muraközy a gyereket, Salomét mutatja be. Salomének nem róható fel, hogy testiségével akar érvényesülni a világban, mivel a szülei ilyen világképpel, szándékokkal és vágyakkal bocsátották őt útnak. A prédikáció ezen szakasza az „És Salomé táncol…" mondat ciklikus, mintegy refrénszerű ismétlésével mármár lírai módon szemlélteti, hogy a könnyed szórakozás és a testi élvezetek előtérbe helyezésével hogyan tolja el magától a fiatalság a jelen politikai és társadalmi közállapotának szomorú valóságának felismerését. „És Salome táncol, mert ezt parancsolta az anyja, mert így látja apja szépnek, mert senkise mondta meg neki, hogy nem ez az élet útja, ez csak egy kábult körforgás, amelyiknek az ára, hogy

48 Ua.
49 Uo., 73.
50 Ua.
51 Uo., 74.

meghal a próféta, és elpusztul az egész család és elsüllyed a királyi vár."[52] De ezzel a fajta fiatalsággal is szembehelyezhető egy másik. Egy „kutató és kereső sereg", amely még sokszor szemben áll Jézussal, amely „műhelyekből és védtelen otthonokból" jön, de „amelyik érzi, hogy változott a világ, valahol sejti a pirkadást. Nyugtalanul keres és meg fog érkezni".[53] Muraközy végül kérdésekkel zárta prédikációját: A hallgatósága vajon milyen apa, anya és gyermek? Mit látnak a szülőkön a gyermekek, milyen példával bocsájtják el őket az életbe? „Jézus megáll a családok küszöbén. Ő az élet ura, apák, anyák és gyermekek boruljunk le előtte."[54]

A holnap fejedelme: a gyermek (1936. június 7.) – „Azé a holnap, akié a gyermek."

Muraközy ezen igehirdetését az életösztön bemutatásával kezdi, ami után pedig arról beszél, hogy „halál-ösztön" is létezik, az embernek ösztönös hajlama van mások és maga rombolására is. Ez a „halál-ösztön" egy társadalmat is magával ragadhat, és ennek a mutatója az, hogy egy ország hogyan bánik a gyermekekkel. Az élő egyház és nemzet „életparancsa" Jézus szava: „engedjétek hozzám jönni a gyermekeket", amelyből kiindulva Muraközy még ha elvont és árnyalt képeket használva is, de egyértelmű és erős abortuszellenes véleményt fogalmaz meg. Engedjétek hozzám jönni, Muraközy értelmezésében, ma elsősorban azt jelenti, engedjétek megérkezni a gyermekeket az életbe. „Mindenki gyilkos, aki emberéletet önzésből, haszonvágyból életcsírában összetör, elpusztít, a halál-ösztönnek az élettől való borzadásával a Sátán béresévé teszi magát."[55]

Ugyanakkor nem elég a gyermekeket pusztán csak az életbe megérkezni hagyni, Jézushoz is kell vezetni őket. „Az az apró kicsiny élet, akit úgy várnak előre, mint szörnyű terhet, teher is marad."[56] Ehelyett már a születendő gyermekben meg kell látni Isten szövetségesét. A gyermek érkezése a család és az egyház számára nem teher, hanem öröm, legalábbis erre kellene eljutnia. Ennek kapcsán egészen gyakorlatias megállapításokat tesz Muraközy, amikor előhozza, hogy akinek öröm a gyermek érkezése, az nem siet el a templomból, amikor a keresztelés sorra kerül (abban az időszakban jórészt az istentiszteletek végén tartották a keresztelőt). „Nem siethetsz ki a templomból, amikor a te hited örököse, a te legkisebb testvéred megjelenik. Csak a halál ösztöne lehet, amelyik letakarja előled, amelyik miatt öt percet is sajnálsz tőle."[57]

Ezután Muraközy háromfajta társadalomfelfogást vázol fel. Az első a „múzeum-ország", amely a múltjából él kulturálisan, de gazdaságilag is. Más társadalmak a jelenben olyan erősek, hogy nem kell aggódniuk a jövő megélhetése felől. A magyar társadalom viszont „pusztán átvándorló nép", az ilyen társadalom jövőjének

52 Ua.
53 Uo., 75.
54 Ua.
55 114. A holnap fejedelme: a gyermek (1936. június 7.), 159.
56 Ua.
57 Uo., 161.

záloga a gyermekekben, sőt Muraközy szerint a gyerekszámban van. „Azért ebben a nemzetben a legdrágábbak és legfontosabbak a sokgyermekes családok." Ez azt a feladatot rója az egyházra, hogy szüntelenül kérdőre vonja az ország törvényhozóit és vezetőit, hogy eleget tettek-e a sokgyermekes családok anyagi és erkölcsi megsegítése érdekében. Sőt, Muraközy azt a korabeli kezdeményezést is behozza igehirdetésébe, hogy az egykézés ellenében igazságos lenne, ha az egyetlen gyermeket vállaló, nevelő családokban az örökség ne csak azt az egyet, hanem mellette másik két, nincstelen gyermeket is megillessen: „Hiszen itt minden emberi örökséget úgy kell tekinteni, mint amelyik legalább három gyermeké legyen és ha egy gyermek sem maradt, vagy egyetlen van, aki örökölné a földet és a házat, akkor a láthatatlan gyermekek részét örököljék a meglévő, látható gyermekek, a nagy nemzetcsaládban."[58] Még bővebben és konkrétabban érvel Muraközy a gyermektelen házaspárok és egyedülálló férfiak gyermektelenségi adójának bevezetése mellett: „Minden magános, kereső férfi terhe legalább három gyermek legyen, három ismeretlen ismerős."[59]

Zárásként Muraközy a református templomok tornyán látható csillaggal szemléltet: az egyház „betlehemi csillagának" kell elvezetnie az embereket a gyermekhez, ráeszméltetni őket a gyermekvállalás és a sokgyermekes családok támogatásának fontosságára. „A mi templomaink felett megállt a betlehemi csillag, amikor a holnapokba nézve, a jövendők felé vándorolva megérkezünk, megtaláljuk itt az első gyermeket, Krisztust, a gyermek Urát, az Isten legnagyobb ajándékát, s a gyermeket, a jövő fejedelmét: megtaláljuk a holnap titkát. Azé a holnap, akié a gyermek."[60]

Apám, anyám és én (1938. május 8.) – „apa a hit, az anya a szeretet tanítása, a gyermek a reménységé."

Muraközynek ez az anyák napi prédikációja azzal kezdődik, hogy nem teheti meg azt, hogy ezen ünnep kapcsán csak az édesanyákról szóljon, hanem „legyen ez a mai nap a szüleinkkel való lelki találkozás, a család ünnepe". A 12 éves Jézus Jeruzsálemben való bemutatásának története kapcsán Muraközy egyaránt kívánt szólni a szülőkről és a gyermekekről.

Először az apáról, Józsefről beszél, akit csendes, zárkózott emberként, „nagy hallgató"-ként fest le, aki ugyan egyedül járt „vallásos megtapasztalásainak világában", de ezek által Isten útmutatásait követve vezette családját. Úgy írja le, mint aki példát adott a munkában, „jó apa volt, vidám gyermeksereg vette körül". Még ha korán is halt meg, de küldetését elvégezte, „Jeruzsálem felé vezette el legelső fiát, Isten atyai kezébe adta át kezét."[61] Talán kicsit antropológiai jellegű megállapítás, de Muraközy Jézus Isten képét a József által számára adott apai példából eredezteti: „Maga fényes köddé lett, de ezen a szép emléken át az örökkévaló

58 Uo., 162.
59 Ua.
60 Uo., 163.
61 130. Apám, anyám és én (1938. május 8.), 2.

mennyei atya arca tündökölt elő. Jézus evangéliumának az alapgondolata, minden beszédének visszatérő dallama: Isten nem olyan, mint egy véreskezű római császár, nem olyan, mint a jeruzsálemi főpap és nem olyan, mint egy néma bálvány. Isten olyan, mint egy édes atya."[62] Muraközy tanulsága, hogy ez a földi apák küldetése: „vezeti kicsi seregét a nagy vándorseregben egy láthatatlan szentély felé."[63]

Ezután Muraközy jelenének realitásáról szól. Arról, hogy az ő nemzedékének édesapjai átlagosan csak háromszor jártak évente templomba. Hallgatagok és zárkózottak voltak vallási életükkel kapcsolatosan: „Belakatolt szoba volt ez a lelkében, ahová még a gyermekei sem léphettek."[64] Ennek ellenére is Muraközy hősöknek nevezi őket, mert családot alapítottak, gyermekeket neveltek „modern világunk"-ban, a pogány civilizáció „új Sámáriájában", amely közéjük és Isten közé helyeződött. Családalapító „hősiességük" azért is kiemelkedő, mert ezután Muraközy nagy figyelmet fordít azon megállapításának, ahogyan karácsony éjszakáján sem volt, úgy a mai „Betlehemben" sincs hely a családok számára. Azzal a kikötéssel hirdetnek meg albérleteket, hogy csak gyermektelen pároknak adják ki. Olyan kis lakásokat építenek, ahová nem fér el a bölcső, és a sokgyermekes családokra a gyerekvállalással kapcsolatos nagyobb kiadások mellett még méltatlanul nagyobb adóterhek is hárulnak, főleg a forgalmi adó formájában: „Mintha büntetés sújtaná az apát, aki három, négy vagy öt gyermekkel indul a holnap országának meghódítására."[65]

A realitások kapcsán Muraközy arról is szól, hogy nem minden gyermek számára „erő, gyógyítás, segítség, kenyéradás" az apai kéz. „Van, akinek sohasem volt igazában apja. Korbácsütéseket hall, ha a múltba hallgatózik vissza, egy szenvedő asszony könnyes tekintetében látja tükröződni az apa arcát, aki felett már gyermekkorában ítéletet tartott magában, akinek ökle sohase nyílt simogatásra, és kígyót adott talán hal helyett."[66] Az ilyen gyermek számára a mennyei atya válhat igazi apává, aki annál hangosabban kiált utána, minél árvábban hagyta őt földi apja.

Muraközy hallgatói figyelmét József után Máriára, az édesanyára irányítja. „Az apára Isten a hit szolgálatát bízta, az anyára a szeretetét."[67] Ez a szeretet pedig „mássá válás": „Az anya élete egy kis tehetetlen gyermek életévé válik, benne él. Magát megüresíti érte. Kilép a saját életéből, nem akarja megtartani, boldogul és ajándékul adja."[68] Bár ez eredetileg egy anyák napi igehirdetés, lényegesen kevesebbet szól az anyákról, mint az apákról. Az anyák kapcsán még kiemeli a gyermekek velük kapcsolatos hálátlanságát és figyelmetlenségét, hogy nem értékeljük a helyén annak a szeretetnek, önfeláldozásnak és gondoskodásnak az értékét, amit az anyánktól kapunk. Ebben a részben is helyet hagy azon megállapításának, hogy

62 Uo., 3.
63 Ua.
64 Ua.
65 Uo., 4.
66 Ua.
67 Uo., 4.
68 Uo., 5.

lehet, valaki nem kapott szeretetet az anyjától – de hasonlóan ahhoz, ahogyan ezt az apák kapcsán is tette – rámutat, hogy az ilyen „árva" számára annál mélyebb lehet Isten szeretetének a megélése, minél kevesebbet kapott az emberi szeretetből.

Míg az „apa a hit, az anya a szeretet tanítása, a gyermek a reménységé". A bibliai történet azon eleme kapcsán, hogy Jézus szüleitől elszakadva Jeruzsálemben marad, Muraközy arról szól, hogy az az élet rendje – „minden emberöltő útja" –, hogy más legyen a szándéka, elképzelése, vágya és útja a gyermekek és szüleik generációjának. Van úgy is, hogy gyermekek megtagadják a szüleiket, gyökeresen mást akarnak, mint a szüleik nemzedéke. „Ez a forradalom korszaka, amikor a szülők porladó csontját legfeljebb arra használják, hogy a rohamra szóló dobot verjék vele."[69] Ehelyett Muraközy arra hívja fel a figyelmet, hogy Jézus azért szakadt el a szüleitől, mert többet akart Istennel lenni. Ez is szembenállás a múlttal, de nem megtagadása, hanem kiteljesítése annak. Az apák hitének, és az anyák szeretetének példájára építve lehet az új nemzedéknek reményteljes jövője: „A Krisztus után járó nemzedék Isten teljesebb uralkodását akarja a világon, az ő kézjegyét akarja a törvénykönyvben, az ő tükrének akarja a vetést, zsoltárának a gépek zúgását, az ő templomának akarja a falusi házat, a zsellérlakást, a birtokos és a bankigazgató villáját." Krisztusnak ezen reményteljes, az élet minden területén megvalósuló uralmának megvalósulásához pedig a „mássá levés" szeretete, az önfeláldozás, az empátia, a szolidaritás, önzés helyett a másokért élés kell: „egy új világ csak a szeretet nagy szolgálatából születik meg."[70]

Kik vagyunk mi: szülők? (1943. május 9.) – „a gyermek nem a miénk, hanem az övé."

Muraközy Gyula ezen anyák napi igehirdetése[71] kapcsán is megragadja az alkalmat, hogy ne csak az anyákról, még csak ne is csupán a szülőkről, hanem az egész családról szóljon, mégpedig úgy, hogy a családot erősítse.

Először arról szól, hogy a szülő pótolhatatlan, de nem is a gyermek szempontjából közelíti meg ezt, hanem inkább arra akarja felhívni a figyelmet, hogy a szülő vegye észre és vegye komolyan a maga pótolhatatlanságát, azt, hogy az apai, anyai szerepet csak ő töltheti be gyermeke életében. „Sokszor elfelejtjük, hogy ez lett volna a mi legszebb címünk, legnagyobb kitüntetésünk és egyúttal legdöntőbb munkánk és talán ezt szolgáltuk a legkevésbé."[72] Pedig a családi otthon műhely, ahol a gyermekek sorsa, és ezáltal a jövő formálódik. Ennek ellenére a szülők sajnos mindenhez jobban értenek, mint gyermekeik neveléséhez, ráadásul a társadalom és az állam is minden másban jobban támogatja a szülőket, „mint abban, hogy apák és boldog édesanyák legyünk, hogy legyen egy védett, viharmentes helyünk…".[73]

69 Uo., 6.
70 Ua.
71 Lekció: Józs 7,18–26; textus: 2Tim 1,1–5.
72 318. Kik vagyunk mi: szülők? (1943. május 9.), 2.
73 Uo., 3.

Ezután a szülői feladatokról szólva, elsőként azt jegyzi meg, hogy a szülő örökhagyó, de nemcsak anyagi értelemben. A gyermek nemcsak a felmenői testi vonásait, gesztusait, szokásait örökli, hanem a lelki vonásait is. Visszautalva az igehirdetés textusára, a Timóteus két hitbeli példaképére, az édesanyjára és nagyanyjára, Eunikére és Lóiszra, mondja: „Sohase találta volna meg Krisztust, ha az egyik és másik asszonyi kéz csendesen nem mutat a maga példájában arra az útra, amelyen neki járni kell."[74]

Muraközy szerint mind örökhagyók, vagy tékozlók, vagy ajándékozók vagyunk. A tékozlás kapcsán kerül elő az igehirdetés lekciójában található Ákán története, aki lopott az Isten számára félretett hadizsákmányból, és ezért nemcsak őt, hanem családtagjait is halálra kövezték. Ez alapján szól Muraközy arról, hogy Istenellenes tettek, bűnök rossz következményekkel járhatnak a következő nemzedékek számára is. Muraközy nemcsak a rossz erkölcsi példák továbböröklődésére utal, hanem ugyanezen gondolat kapcsán megemlíti a szexuális úton terjedő betegségek örökölhető voltát, illetve valószínűleg a korban figyelmet kapott kutatás megállapítását, hogy az alkoholisták gyermekei nagyobb hajlandóságot mutatnak a tüdőbetegségek iránt.

Ezzel ellentétben ismét csak Timóteus családjára utal vissza Muraközy, ahol az édesapa lehetett pogány, mégis az édesanya és a nagyanya megélt hite, szeretete és imádságai révén „olyan magvetések történtek, amelyek egyszer dúsan kihajtottak."[75] A tékozlás kapcsán finom utalás történik feltehetően a reverzális gyakorlatára, amikor valaki házasságkötése alkalmával egy „tollvonást húz" és ezzel utódai számára megtiltja, hogy az „ősi templomba" lépjenek és a váltság jegyeit, mint „kenyeret és bort" fogadják: „elpattanó láncszem a láncból". Burkoltan és finoman, de ezzel a néhány megjegyzésével Muraközy a református örökség reverzális általi eltékozlását is kritika alá vonja, de ez az igehirdetésének nem központi, de mindenképpen belőle kihallható üzenete.

A fő üzenet, hogy a szülők örökhagyók, példák gyermekeik számára. „Minden gyermekszem egy fényképezőgép, amely filmet vesz fel rólunk." Sokszor rossz példák vagyunk, mert minket is inkább arra tanítottak meg a felmenőink, ami a hivatásunk, szakmánk végzéséhez kell, nem pedig a boldog és örvendező gyermekek neveléséhez. Sok szülő bezárja magát gyermeke előtt. Sok szülő „roszszul szeret", túl szigorúan nevel, vagy úgy gondolja, hogy elég gyermeke anyagi szükségeiről gondoskodnia. „Bizony meg kell mondani, ha egymás között erről szólunk, hogy virágainkat vitriollal öntöztük, fáinkról a legszebb rügyeket vágtuk le, szőlőskertünket gazba hagytuk."[76]

Ami megoldást hozhat és reményt kelthet, az Muraközy szerint az, hogyha a szülő felismeri, nincs magára hagyatva gyermekeivel, nemcsak az ő örököse a gyerek, hanem Istené is. „Legnagyobb reménységünk, hogy a gyermek nem a miénk, ha-

74 Uo., 4.
75 Uo., 6.
76 Uo., 7.

nem az övé."[77] Isten pedig kiegészíti, kipótolja a mi hiányosságainkat, „ami az életem példájában vázlat, néhány vonás, azt Isten folytatja. Nem lehet Isten nélkül családi hajlékot építeni".[78] Isten gondviselése, kegyelme őrzi, védi a gyerekeket, ebben találhat megnyugvást az aggódó szülő: „Akkor is vele van, amikor én nem látom, amikor haza várom és amikor a város, a barátai, a filmek, a könyvek, az egész világ viszik el tőlem."[79] Végül Muraközy – azt mondhatnánk – már azzal is beérné, hogy ha a szülő nem is viszi közel Istenhez a gyermekét, legalább ne tiltsa el tőle. Záró mondata: „Legnagyobb reménységünk, hogy a gyermek nem a miénk, hanem az övé. Anyák és apák napján ezt mondhatjuk mi egymásnak és ezt üzenhetjük a gyermekeinknek."[80]

Összefoglalás

Muraközy Gyula családdal kapcsolatos rádiós prédikációiról összefoglalóan elmondható, hogy nagy jelentőséget tulajdonított a családnak, az egészséges emberi életben betöltött szerepének. Prédikációiban előkerülnek a korszak családi élettel kapcsolatos akut társadalmi kérdései és krízisei, mint amilyen a válások megnövekedett száma,[81] a családon belüli erőszak,[82] a megélhetés, különösen is a családalapítás[83] és a sokgyerekes családok anyagi nehézségei,[84] az abortusz[85] és az egykézés.[86] Nem egy esetben a fennálló politikai rendszer kritikájától sem riad vissza, az egyház feladatául a törvényhozók és állami vezetők felelősségének felmutatását, motiválását tűzi ki.[87]

Bár több társadalmi problémát is néven nevez és elemez, szemléletes bibliai párhuzamok segítségével hozza közelebb ezeket hallgatóságához, mai szóval érzékenyíti őket ezen jelenségek iránt. Ugyanakkor az olvasó néha úgy érezheti, hogy sokkal inkább a figyelemfelhívás, és nem annyira a megoldáskeresés, vagy legalábbis a megoldási lehetőségek részletes bemutatása Muraközy felvállalt feladata. Ezt az érzetet az keltheti, hogy nem immanens, emberi módszerekben látta a megoldást, hanem a prédikációi kivétel nélkül arra irányultak, hogy a család kríziseinek megoldása az egyéni és közösségi élet Krisztus uralma alá helyezése. Így a család és tagjai között Isten országának törvényei kezdenek el uralkodni, elsősorban a szeretet, de a megbocsátás, a türelem, az elfogadás, az önzetlenség, az önfeladás és

77 Uo., 8.
78 Ua.
79 Ua.
80 Uo., 8.
81 75. Virágvasárnapi gyerekek (1935. április 14.), 46.
82 39. Jézus és a család (1934. január 21.), 2.
83 75. Virágvasárnapi gyerekek (1935. április 14.), 48.
84 75. Virágvasárnapi gyerekek (1935. április 14.), 49.; 130. Apám, anyám és én (1938. május 8.), 4.
85 114. A holnap fejedelme: a gyermek (1936. június 7.), 159
86 114. A holnap fejedelme: a gyermek (1936. június 7.), 162.
87 114. A holnap fejedelme: a gyermek (1936. június 7.), 162.

a bizalom határozza meg a mindennapjaikat. „Jézus megáll a családok küszöbén. Ő az élet ura, apák, anyák és gyermekek boruljunk le előtte."[88]

Szinte kivétel nélkül minden vizsgált prédikációjában előkerül, hogy mind az egyes ember, mind egy család, de a nemzetcsalád jövője is a jelenben van elrejtve, és éppen ezért a jelenre való odafigyelés, a jelen megfelelő alakítása az egyéni és közösségi jövő – nemzetet és egyházat egyaránt beleértve –, a jövő záloga.[89]

Szintén többször történik utalás arra, hogy a család templom vagy gyülekezet,[90] nemcsak arra hivatkozva ezzel, hogy család a vallásos nevelés elsődleges színtere,[91] hanem arra is, hogy a családnak döntő szerepe van az ember érzelmi intelligenciájának és erkölcsi érzékének kialakulásában.[92]

Végül pedig szintén nagy hangsúlyt helyez Muraközy a szülői példaadás fontosságára, mint a gyermekek lelki formálódásának elsődleges eszközére. Ezzel kapcsolatosan szeret ellentétpárokat felmutatni, amelyek közül kedvencei Józsefnek, Máriának és Jézusnak más, negatív bibliai szereplőkkel (Heródes, Heródes Antipas, Heródiás, Salomé, Ákán, Káin) való szembeállítása.

Bár Muraközy nyelvi eszközei, képei és illusztrációi fölött javarészt eljárt az idő, de ma is példamutató számos tekintetben a prédikációja: egyrészt a tájékozódása és tájékozottsága az embereket érintő társadalmi, politikai problémák és ezek emberi életre és lélekre gyakorolt hatása iránt; másrészt nyíltsága és bátorsága, ahogyan ezeket szóvá meri tenni a szószéken; a módszere, ahogyan a mai jelenségeket bibliai személyekkel, történetekkel, viselkedésmódokkal párhuzamba állítva vizsgálja és szemlélteti; prédikációinak logikus felépítése; ötödrészt hatékony és célratörő érvelése; jól eltalált tételmondatai; a Szentíráson alapuló és missziói lelkületű evangéliumi teológiája és végül az örök és egy megoldásra való rámutatása örökérvényűvé, és a ma lelkipásztorai és igehallgatói számára is tanulságossá és megfogadhatóvá teszi iránymutatásait, amikor a családi élet mai kérdéseire feleletet, kihívásaihoz erőt, kríziseire megoldást keresünk.

Felhasznált irodalom

Ablonczy Balázs: A Református Élet hetilap és a budapesti református társadalom (1934–1944), in: Kósa László (szerk.): *Reformátusok Budapesten 2.,* Budapest, Argumentum, 2006, 1211–1229.

Bereczky Albert: *A magyar protestantizmus a zsidóüldözés ellen*. Református Traktátus Vállalat, Budapest, 1945.

88 103. Egy család Krisztus után 30-ban (1936. február 16.), 75.

89 75. Virágvasárnapi gyerekek (1935. április 14.); 114. A holnap fejedelme: a gyermek (1936. június 7.); 130. Apám, anyám és én (1938. május 8.); 318. Kik vagyunk mi: szülők? (1943. május 9.)

90 39. Jézus és a család (1934. január 21.), 4.; 75. Virágvasárnapi gyerekek (1935. április 14.), 50.

91 Virágvasárnapi gyerekek (1935. április 14.), 50.; 318. Kik vagyunk mi: szülők? (1943. május 9.), 3.

92 39. Jézus és a család (1934. január 21.), 4.

Kiss Réka: Egy fejezet a református egyház szociális programjának alakulásából – a Magyar Evangéliumi Munkásszövetség (1938–1947), *Protestáns Szemle* 10(2001/4.), 207–238.

Kiss Réka: Társadalmi kérdések – egyházi válaszok: Muraközy Gyula lelkipásztori tevékenysége, in: Kósa László (szerk.): *Reformátusok Budapesten 1.*, Budapest, Argumentum, 591–600.

Komoly Ottó naplója 1944, in: Majsai Tamás – Schmidt Mária (szerk.): *Ráday Gyűjtemény Évkönyve 3.,* Budapest, 1984.

Kovács Bálint: Száz éve született Muraközy Gyula (1892–1961), *Confessio* 16(1992/3.), 50–58.

Muraközy Gyula: Zsinat előtt, *Élet és Jövő* 14(1947/8.)

Pap László: *Tíz év és ami utána következett 1945–1963*, Európai Protestáns Magyar Szabadegyetem, Bern, 1992.

Ravasz László: *Szocializmus evangéliuma és az evangélium szocializmusa*. Tisztviselőtelepi Református Misszió, Budapest, 1922.

Ravasz László: *Emlékezéseim*, MRE Zsinati Sajtóosztály, Budapest, 1992.